

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ ПРАВО, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 347.962.4:340.134(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v4.2025.12>**А. І. Берlach***orcid.org/0000-0003-0986-4764**доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України,
професор кафедри службового та медичного права**Навчально-наукового інституту права Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ ТА МНОЖИННІСТЬ ПРЕДСТАВНИКІВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Постановка проблеми. Конституційна реформа правосуддя 2016 року запровадила модель адвокатської монополії на представництво в судах, що мало на меті підвищити якість правничої допомоги та забезпечити професіоналізацію судового представництва. Однак практика застосування оновленого законодавства виявила низку проблем, пов'язаних з відсутністю чіткого правового регулювання ситуацій конфлікту інтересів при представництві та неврегульованістю питань множинності представників.

Частина четверта статті 57 КАС України встановлює, що одна особа може бути представником декількох позивачів або відповідачів «за умови відсутності конфлікту інтересів між ними», а частина друга статті 58 [1] забороняє бути представником особі, яка представляла іншу особу, «інтереси якої у цій справі суперечать інтересам її довірителя». Однак законодавець не визначає змісту цих понять, що створює правову невизначеність. Залишається незрозумілим: чи є ці поняття тотожними, які критерії визначення конфлікту/суперечності інтересів, чи обмежується конфлікт лише прямою суперечністю позовних вимог, чи має ширше тлумачення.

Водночас варто наголосити, що норми КАС України [1] взагалі не регулюють зворотну ситуацію – коли одну сторону представляють одночасно кілька адвокатів. Саме тому, вітчизняна практика засвідчує випадки, коли від імені одного суб'єкта владних повноважень діють 5-7 представників, що створює організаційні проблеми, ризики неузгодженості правових позицій та ускладнює розподіл судових витрат.

Стан дослідження. Проблематика представництва в адміністративному судочинстві була предметом досліджень багатьох вітчизняних вчених, зокрема: В.М. Бевзенка [2], М.І. Смоковича та О.Р. Радишевської [3], В.С. Шевчука [4]. Зокрема, професор В.М. Бевзенко [2] акцентує увагу на про-

блемах процесуальної суб'єктності у адміністративному процесі. М.І. Смокович разом із співавторами у монографії «Адміністративне судочинство України: питання теорії і практики» (2025) [3] досліджують широке коло проблем адміністративного процесу. У свою чергу, В.С. Шевчук у своєму дисертаційному дослідженні (2023) [4] аналізує функціональні засади діяльності адвоката в адміністративному судочинстві.

Як бачимо, проблема конфлікту інтересів та множинності представників в адміністративному судочинстві України не була предметом окремого наукового дослідження. Відтак наукові праці містять лише фрагментарні згадки про ці проблеми без глибокого аналізу їх взаємозв'язку та системного обґрунтування шляхів вирішення. Варто додати, що відсутні також дослідження судової практики Верховного Суду з цих питань, а також не проводився порівняльно-правовий аналіз зарубіжного досвіду регулювання конфлікту інтересів та множинності представників.

Метою дослідження є на основі аналізу доктринальних підходів, норм законодавства та судової практики виявити недоліки правового регулювання конфлікту інтересів та множинності представників в адміністративному судочинстві України, обґрунтувати авторське визначення конфлікту інтересів та запропонувати конкретні зміни до КАС України для усунення виявлених прогалин.

Виклад основного матеріалу. Перш за все, хочемо наголосити, що КАС України [1] оперує двома термінами (категоріями), які мають принципове значення для правового регулювання представництва, – «конфлікт інтересів» (частина четверта статті 57) та «суперечність інтересів» (частина друга статті 58). Однак законодавець не визначає їх співвідношення та зміст, і як результат, створює системну прогалину у правовому регулюванні інституту представництва.

Варто наголосити, що використання різних термінів без їх нормативного визначення порушує фундаментальний принцип юридичної визначеності, який є складовою принципу верховенства права. Більше того, відсутність легального визначення породжує низку питань як теоретичного, так і практичного характеру. Саме тому, залишається незрозумілим, чи є поняття «конфлікт інтересів» та «суперечність інтересів» синонімічними, чи законодавець мав намір розмежувати їх за обсягом або змістом. Адже якщо це різні поняття, то які саме ознаки дозволяють розмежувати конфлікт від суперечності, і які правові наслідки має таке розмежування для представника та його довірителів.

Що стосується змістовного наповнення цих понять, то законодавець, на жаль, не надає жодних критеріїв для їх встановлення. Обидва поняття є оціночними категоріями, що передбачає необхідність суб'єктивної оцінки конкретної ситуації. Однак відсутність нормативно визначених критеріїв такої оцінки призводить до того, що адміністративні суди змушені самостійно визначати наявність або відсутність конфлікту інтересів, спираючись виключно на власне розуміння цих понять. Така ситуація неминуче призводить до формування різної, а подекуди й суперечливої судової практики, що суперечить принципу єдності судової практики та створює правову невизначеність для учасників судового процесу.

Особливого значення набуває питання про те, що саме слід розуміти під «інтересами» у контексті аналізованих нами норм. Чи обмежуються інтереси виключно позовними вимогами, які формально заявлені в адміністративному позові, чи це поняття охоплює ширше коло елементів – правову позицію сторони, її очікування щодо результату судового розгляду, бажану тактику захисту, потенційні майбутні відносини між довірителями? Відсутність відповіді на це питання у законодавстві, на нашу думку, створює простір для різного тлумачення та застосування норм про конфлікт інтересів.

Більше того, аналіз правових норм статей 57 та 58 КАС України [1] свідчить про відсутність системності у регулюванні конфлікту інтересів. Стаття 57 встановлює заборону одній особі бути представником декількох позивачів або відповідачів «за умови відсутності конфлікту інтересів між ними», тобто закон вимагає від представника перевірити відсутність конфлікту до прийняття доручення. Натомість стаття 58 забороняє бути представником особі, яка раніше представляла іншу особу, «інтереси якої у цій справі суперечать інтересам її довірителя», що стосується послідовного представництва. Однак використання різних термінологічних конструкцій («конфлікт інтересів між ними» проти «інтереси суперечать інтересам») без будь-яких роз'яснень щодо їх співвідношення

свідчить про недостатню законодавчу техніку та потребує доктринального тлумачення або законодавчого уточнення.

Що стосується доктринальних підходів до розуміння конфлікту інтересів, то зазначимо, що у науковій літературі відсутня єдність поглядів щодо змісту та обсягу поняття «конфлікт інтересів» при представництві. Можна виокремити три основні доктринальні підходи, які різняться за критеріями визначення конфлікту та його межами.

Вузький підхід обмежує конфлікт інтересів виключно ситуаціями прямої суперечності позовних вимог довірителів. Згідно з цим підходом, конфлікт має місце лише тоді, коли задоволення вимог одного довірителя автоматично означає відмову у задоволенні вимог іншого. Класичним прикладом є ситуація, коли один довіритель вимагає визнати рішення суб'єкта владних повноважень протиправним, а інший довіритель того ж представника заінтересований у залишенні цього рішення в силі. Недоліком такого підходу є його надмірна формалізованість – він не враховує ситуацій потенційного конфлікту, який може виникнути у процесі розгляду справи навіть за відсутності прямої суперечності вимог на момент звернення до суду.

Широкий підхід, навпаки, включає до конфлікту інтересів будь-які ситуації можливої розбіжності інтересів довірителів, зокрема різні очікування від результату судового розгляду, різні пріоритети у виборі тактики захисту, різні підходи до доцільності апеляційного оскарження рішення суду першої інстанції. Проблемою цього підходу є його надмірна широта – за такого тлумачення практично будь-яке спільне представництво може бути визнане конфліктним, що фактично унеможливорює застосування положень частини четвертої статті 57 КАС України [1].

І нарешті функціональний підхід, який ми обґрунтовуємо як найбільш збалансований для адміністративного судочинства України, визначає конфлікт інтересів через можливість належного виконання представником своїх професійних обов'язків перед усіма довірителями. Відповідно до цього підходу, конфлікт інтересів має місце тоді, коли представник не може одночасно належним чином захищати інтереси всіх довірителів внаслідок об'єктивної розбіжності їх позицій, очікувань або процесуальних потреб. Цей підхід, на нашу думку, дозволяє уникнути як формалізму вузького тлумачення, так і надмірної широти, фокусуючись на реальній можливості ефективного представництва та враховуючи етичний вимір професійної діяльності адвоката. Саме функціональний підхід відповідає специфіці адміністративного судочинства, де часто йдеться про захист публічного інтересу, який може не збігатися з приватними інтере-

сами окремих довірителів, навіть якщо формально їхні позовні вимоги є однаковими.

Проведений нами аналіз практики Верховного Суду в адміністративних справах засвідчує критичну відсутність постанов, які б системно стосувалися питання конфлікту інтересів при одночасному представництві кількох позивачів або відповідачів одним адвокатом. У Єдиному державному реєстрі судових рішень відсутні постанови Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду, де б суд застосовував чіткі критерії визначення конфлікту інтересів представника або формував усталені правові позиції з цього питання.

Така відсутність судової практики сама по собі підтверджує недостатність правового регулювання та масштаб проблеми правової невизначеності. Зважаючи на це, суди нижчих інстанцій змушені самостійно тлумачити поняття конфлікту інтересів без чітких орієнтирів від Верховного Суду, що призводить до формування різної практики залежно від розуміння окремих суддів. У одних випадках суди обмежуються вузьким тлумаченням, перевіряючи виключно пряму суперечність позовних вимог, і якщо вимоги не є взаємовиключними, конфлікт інтересів не вбачається. В інших справах суди застосовують ширший підхід, досліджуючи потенційну можливість розбіжності інтересів у майбутньому, що є більш виваженим, оскільки конфлікт може виникнути вже у процесі розгляду справи при встановленні нових обставин або при частковому задоволенні позову.

Варто наголосити, що навіть у оглядових матеріалах Верховного Суду про представництво в судах [5] питання конфлікту інтересів розглядається лише побіжно, без формулювання чітких критеріїв. Більше того, відсутність правових позицій Верховного Суду з цього питання створює правову невизначеність для адвокатів при прийнятті доручення, ризику оскарження судових рішень на підставі неналежного представництва та можливість зловживань через свідоме ігнорування потенційного конфлікту. Така ситуація підтверджує необхідність законодавчого визначення поняття конфлікту інтересів та критеріїв його встановлення, оскільки судова практика самостійно не спроможна виробити усталені підходи за відсутності нормативної основи.

Принагідно варто наголосити, що досвід європейських країн, на противагу нашій вітчизняній дійсності, демонструє необхідність чіткого законодавчого визначення конфлікту інтересів та підтверджує обґрунтованість функціонального підходу до його розуміння. Так зокрема німецьке законодавство (§ 43a Bundesrechtsanwaltsordnung [6]) встановлює, що адвокат не може представляти кількох осіб, якщо існує ризик, що інтереси однієї особи будуть принесені в жертву інтересам іншої.

Німецька доктрина тлумачить це правило широко – конфлікт визначається не через суперечність позовних вимог, а через ризик неналежного виконання обов'язків.

Близьким є зміст й французького права (Article 4 Règlement Intérieur National de la profession d'avocat [7]), яке забороняє адвокату представляти двох або більше клієнтів, якщо їх інтереси є суперечливими або можуть стати такими, акцентуючи на потенційності конфлікту. Подібний превентивний підхід проглядається також у польському законодавстві (Kodeks Etyki Radcy Prawnego [8]), яке встановлює обов'язок адвоката відмовитися від представництва при виникненні навіть потенційного конфлікту інтересів.

Як бачимо, європейські правопорядки визначають конфлікт інтересів не через пряму суперечність позицій на момент укладення договору про надання правничої допомоги, а через ризик неналежного виконання професійних обов'язків та потенційну можливість конфлікту в майбутньому, що підтверджує доцільність запровадження функціонального підходу в українському законодавстві.

На основі проведеного аналізу нормативного регулювання, доктринальних підходів та зарубіжного досвіду, нам видається за доцільне запропонувати авторське визначення конфлікту інтересів для адміністративного судочинства в Україні. Так на нашу думку, конфлікт інтересів у представництві – це ситуація, за якої представник сторони, внаслідок необхідності одночасно діяти в інтересах двох або більше довірителів не може належним чином виконувати свої професійні обов'язки перед кожним з них, змушений обирати пріоритетність інтересів одного довірителя над іншим або перебуває у ситуації, коли дії на користь одного довірителя можуть негативно вплинути на права або інтереси іншого довірителя.

Як нам видається, запропоноване визначення ґрунтується на чотирьох взаємопов'язаних критеріях визначення конфлікту інтересів. Формальний критерій передбачає наявність прямої суперечності позовних вимог або процесуальних позицій довірителів, що становить мінімальний рівень конфлікту. Функціональний критерій означає об'єктивну неможливість представника одночасно належним чином виконувати обов'язки перед усіма довірителями через розбіжність їх правових позицій, тактики захисту або очікуваних результатів. Потенційний критерій охоплює ймовірність виникнення розбіжності інтересів у процесі розгляду справи з урахуванням характеру спору, складу сторін та предмета спору. І нарешті, етичний критерій стосується виникнення ситуації, коли представник повинен обирати між інтересами різних довірителів або коли захист одного може зашкодити іншому.

Варто наголосити, що конфлікт інтересів має визначатися не одномоментно на стадії укладення договору про надання правничої допомоги, а динамічно – упродовж усього судового провадження. Представник зобов'язаний постійно моніторити можливість виникнення конфлікту та у разі його виникнення або навіть ймовірності виникнення негайно повідомити довірителів та суд. Такий превентивний підхід, на наше переконання, відповідає етичним стандартам адвокатської діяльності та забезпечує належний захист прав усіх довірителів.

Розглянемо більш детально особливості конфлікту інтересів в адміністративному судочинстві. На нашу думку, видається за необхідне зазначити, що специфіка адміністративного судочинства зумовлює особливі прояви конфлікту інтересів, які відрізняють його від інших видів судочинства та потребують окремого дослідження. Насамперед, у адміністративних справах однією стороною завжди є суб'єкт владних повноважень, що створює асиметрію публічно-правових відносин. Якщо адвокат представляє кількох приватних осіб проти одного органу влади, навіть при однакових позовних вимогах можуть існувати різні пріоритети та очікування довірителів. Практика засвідчує, що один довіритель може бути зацікавлений у швидкому вирішенні справи навіть за умови часткового задоволення позову, тоді як інший наполягає на детальному дослідженні всіх обставин справи та повному задоволенні вимог. І як наслідок, такі розбіжності у процесуальній тактиці створюють для представника ситуацію конфлікту, яка не є очевидною при формальному аналізі позовних вимог.

Варто також наголосити, що часто в публічно-правових спорах захищається публічний інтерес, який може не збігатися з приватним інтересом окремих довірителів. Як приклад, при оскарженні нормативного акта одні позивачі можуть бути зацікавлені у його повному скасуванні, інші – у визнанні окремих положень нечинними, треті – у певному тлумаченні норм без визнання їх нечинними. Представник у такій ситуації опиняється перед складною дилемою: чию саме позицію відстоювати активніше, якщо суд запропонує компроміс або часткове задоволення позову.

Більше того, принцип офіційного з'ясування всіх обставин справи (стаття 9 КАС України [1]) означає, що суд може виявити конфлікт інтересів навіть якщо він не був очевидним на початку розгляду. Окрім цього, суд, виконуючи обов'язок з'ясувати всі обставини справи, може встановити, що інтереси довірителів насправді розходяться, що їхні очікування від результату є різними, або що задоволення позову одного довірителя може негативно вплинути на права іншого, а відтак така особливість адміністративного судочинства вимагає

від представника особливої уважності при оцінці потенційного конфлікту інтересів.

Не менш важливим питанням у вітчизняному адміністративному судочинстві є законодавча неврегульованість множинності представників. Як уже нами наголошувалось, КАС України [1] детально регулює ситуацію, коли один представник діє від імені кількох осіб (стаття 57), однак жодним чином не обмежує кількість представників однієї сторони. Частина друга статті 55 КАС України [1] лише встановлює, що особиста участь у справі особи не позбавляє її права мати в цій справі представника, з чого випливає, що кількість представників законодавчо не обмежена.

Практика вітчизняного адміністративного судочинства засвідчує випадки, коли від імені одного суб'єкта владних повноважень одночасно діють п'ять-сім адвокатів з різних адвокатських об'єднань. Така ситуація не є поодиноким, особливо у справах вищих державних органів або у справах значної складності чи з великим обсягом матеріалів. Однак законодавець не передбачив відповідей на низку критичних питань: чи існує межа кількості представників однієї сторони; кому саме із множинних представників мають направлятися процесуальні документи; як координувати дії різних представників сторін для уникнення неузгодженості процесуальних позицій; як оцінювати розумність витрат на оплату послуг множинних представників при розподілі судових витрат.

Як бачимо, відсутність правового регулювання цього питання створює правову невизначеність та призводить до практичних проблем, які негативно впливають на ефективність адміністративного судочинства та принцип процесуальної економії. Розглянемо їх більш детально.

Насамперед виникають організаційні проблеми, пов'язані з повідомленням учасників про судові засідання. Стаття 130 КАС України [1] встановлює, що учасники справи повідомляються про судові засідання, але не уточнює, чи потрібно повідомляти кожного представника окремо при їх множинності. На практиці це призводить до необґрунтованого збільшення часу на розсилку повідомлень, спорів про належне повідомлення сторони та заявлення клопотань про відкладення через неповідомлення окремих представників, навіть якщо інші представники були належним чином повідомлені.

Що стосується узгодженості процесуальних дій, то множинність представників створює ризики процесуальної неузгодженості, коли один представник подає клопотання про відкладення, а інший заявляє про готовність до розгляду справи; коли різні представники надають різні пояснення щодо одних і тих же обставин або один представник визнає певні факти, а інший їх заперечує. Судова практика містить приклади, коли суди сти-

калися з ситуаціями взаємовиключних клопотань від різних представників однієї сторони, що змушувало суди з'ясовувати, яка позиція є офіційною, що суперечить принципу процесуальної економії.

В останні часи особливої актуальності набуває проблема розподілу витрат на правничу допомогу. Норми статті 134 КАС України [1] встановлюють розподіл таких витрат, але не визначають конкретні критерії оцінки розумності залучення множинних представників. Верховний Суд у низці постанов зазначав про необхідність оцінки розумності витрат [9], однак чіткі критерії відсутні, що призводить до різної судової практики та непередбачуваності результатів розподілу витрат. Відтак залишається незрозумілим, чи є розумним залучення п'яти адвокатів у справі про незначну суму, чи можна стягнути витрати на всіх представників у простій справі, як визначити достатню кількість представників для конкретної справи.

Більше того, КАС України [1] не передбачає обов'язку визначити головного представника для координації дій множинних представників і як результат, суд не знає, кому саме направляти процесуальні документи, незрозуміло, чия позиція є пріоритетною при розбіжностях, виникають затримки через необхідність узгодження позицій між представниками, а також можливі зловживання, коли один представник не інформує інших про вчинені процесуальні дії.

На протипагу вітчизняній юридичній дійсності, європейські країни визнають необхідність врегулювання множинності представників через встановлення обмежень або процедур координації. Німецьке законодавство (§ 79 Zivilprozessordnung [10]) встановлює обов'язок сторони, яка має кількох представників, визначити одного як головного для отримання судових повідомлень, а у разі невизначення суд призначає головного представника самостійно. Французьке право (Article 117 Code de proc dure civile [11]) обмежує кількість представників – сторона може мати не більше двох адвокатів одночасно, крім випадків особливої складності за рішенням суду. Польський Kodeks post rowania suwilnego [12] встановлює презумпцію головного представника: всі судові повідомлення направляються представнику, який першим подав документи у справі, якщо сторона не визначила іншого. Таким чином, на відміну від України, європейські правопорядки не залишають питання множинності представників повністю неврегульованим, що забезпечує організаційну та процесуальну чіткість.

Що стосується питання про доцільність встановлення обмежень множинності представників, то воно, на наше переконання, потребує збалансованого підходу з урахуванням як аргументів на користь обмежень, так і можливих застережень. Розглянемо більш детально аргументи на користь

встановлення обмежень, які, на нашу думку, є переконливими. Так обмеження множинності сприяє процесуальній економії часу через його скорочення на організаційні питання та прискорення розгляду справ, забезпечує уникнення неузгодженості процесуальних дій різних представників, створює передбачуваність розподілу судових витрат, гарантує ефективну комунікацію між судом та стороною через визначеного співрозмовника, а також запобігає зловживанням правами через штучне ускладнення процесу.

Що стосується можливих застережень, то вони стосуються передусім конституційного права на вільний вибір захисника (стаття 59 Конституції України [13]), об'єктивної необхідності у залученні кількох спеціалізованих адвокатів у особливо складних справах, потреб великих корпорацій у залученні кількох юридичних фірм, а також специфіки справ з міжнародним елементом, які можуть вимагати участі адвокатів різних юрисдикцій.

Варто при цьому наголосити, що обмеження множинності не порушує свободу вибору захисника, оскільки особа залишається вільною у виборі конкретного представника. Обмеження стосується лише кількості одночасно діючих представників у конкретній справі, а не права мати представника взагалі. При цьому закон може передбачати виняток для особливо складних справ за мотивованим рішенням суду, що забезпечує необхідну гнучкість правового регулювання та враховує об'єктивні потреби сторін у множинному представництві у виняткових випадках, як це передбачено також Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [14].

Ще хотілося б наголосити на системному взаємозв'язку проблем конфлікту інтересів та множинності представників, адже вказані проблеми не є ізольованими, а мають системний характер та тісний взаємозв'язок, що зумовлює необхідність їх комплексного вирішення. Так множинність представників може приховувати конфлікт інтересів всередині однієї процесуальної сторони. Якщо юридична особа має п'ять представників, які насправді представляють інтереси різних підрозділів або груп всередині організації з різними пріоритетами, то це може свідчити про прихований конфлікт інтересів, який не декларується офіційно, але фактично існує. Відсутність обмежень множинності ускладнює виявлення такого конфлікту, оскільки складніше відстежити узгодженість позицій множинних представників та з'ясувати, чи не представляють вони іноді протилежні інтереси різних груп всередині однієї юридичної особи.

Що стосується спільної природи цих проблем, то обидві вони стосуються пошуку балансу між процесуальними правами сторін та ефективністю правосуддя, адже надто ліберальний підхід, який

дозволяє будь-яку множинність та не встановлює чітких критеріїв конфлікту інтересів, створює організаційний хаос та можливості для зловживань процесуальними правами. Водночас надто жорсткий підхід з суворою забороною може порушувати конституційне право на захист. Обидві проблеми потребують чіткого нормативного врегулювання із визначенням критеріїв, обмежень та процедур, оскільки відсутність такого регулювання порушує принцип правової визначеності та створює непередбачувану судову практику.

Проведене дослідження дозволяє сформулювати такі **висновки**.

КАС України містить критичну прогалину – відсутність визначення понять «конфлікт інтересів» та «суперечність інтересів», що створює правову невизначеність та призводить до неоднакової судової практики. Аналіз доктринальних підходів та зарубіжного досвіду засвідчує, що функціональний підхід до розуміння конфлікту інтересів через неможливість належного виконання представником обов'язків перед усіма довірцями є найбільш збалансованим для адміністративного судочинства. На цій основі запропоновано авторське визначення конфлікту інтересів через сукупність чотирьох критеріїв: формального, функціонального, потенційного та етичного.

Окрім зазначеного вище, виявлено ще одну проблему – відсутність у КАС України будь-яких обмежень щодо кількості представників однієї сторони, що призводить до організаційних проблем, неузгодженості правових позицій та ускладнення розподілу витрат. Порівняльно-правовий аналіз засвідчив, що європейські країни встановлюють обмеження або процедури координації множинних представників, що підтверджує необхідність подібного регулювання в Україні. Для усунення виявлених недоліків пропонуємо внести зміни до КАС України:

1. Доповнити статтю 57 КАС України частиною п'ятою такого змісту:

«Конфліктом інтересів у розумінні цього Кодексу є ситуація, за якої представник внаслідок необхідності одночасно діяти в інтересах двох або більше довірцїв: не може належним чином виконувати свої професійні обов'язки перед кожним з них; змушений обирати пріоритетність інтересів одного довірителя над іншим; перебуває у ситуації, коли дії на користь одного довірителя можуть негативно вплинути на права або інтереси іншого довірителя.

Конфлікт інтересів оцінюється представником самостійно при прийнятті доручення на представництво та упродовж усього судового провадження. У разі виникнення конфлікту інтересів у процесі розгляду справи представник зобов'язаний негайно повідомити про це довірцїв та суд і припини-

ти представництво принаймні одного з довірцїв, інтереси якого конфліктують з іншим.»

2. Доповнити статтю 57 КАС України частиною шостою такого змісту:

«Сторона, третя особа може мати одночасно не більше трьох представників, повноваження яких підтверджені для участі у конкретній справі. За вмотивованим клопотанням сторони суд може дозволити участь більшої кількості представників, якщо це обґрунтовано: особливою складністю справи, що потребує залучення адвокатів різних спеціалізацій; значним обсягом матеріалів справи, який об'єктивно неможливо опрацювати обмеженою кількістю представників; міжнародним характером справи, що вимагає участі адвокатів різних юрисдикцій; іншими виключними обставинами, які роблять необхідним залучення додаткових представників.

Суд відмовляє у задоволенні клопотання, якщо сторона не обґрунтувала необхідність залучення більшої кількості представників або якщо суд вважає, що залучення додаткових представників призведе до необґрунтованого затягування розгляду справи чи ускладнення судового процесу.»

3. Доповнити статтю 57 КАС України частиною сьомою такого змісту:

«У разі наявності двох або більше представників сторона зобов'язана протягом п'яти робочих днів з моменту підтвердження повноважень другого представника повідомити суд у письмовій формі про визначення головного представника для: отримання всіх процесуальних документів та судових повідомлень; здійснення комунікації з судом з організаційних питань; координації дій усіх представників сторони.

За відсутності такого повідомлення головним представником вважається той представник, який першим подав процесуальні документи у справі. Головний представник не має пріоритету у здійсненні процесуальних прав та обов'язків порівняно з іншими представниками, однак є єдиним адресатом для направлення судових повідомлень, якщо інше не визначено судом.

У разі виникнення розбіжностей між позиціями різних представників однієї сторони суд може зобов'язати сторону узгодити єдину процесуальну позицію або визначити, чия позиція є офіційною. За неможливості досягнення узгодженості суд може обмежити можливість участі окремих представників або запропонувати стороні визначити одного представника для участі у конкретній процесуальній дії.»

4. Доповнити частину третю статті 134 КАС України абзацом такого змісту:

«При визначенні розміру витрат на правничу допомогу у разі участі у справі двох або більше представників однієї сторони суд оцінює розум-

ність та необхідність залучення кількох представників з урахуванням: складності справи та обсягу процесуальних дій; обсягу фактично наданих послуг кожним представником та відсутності їх дублювання; спеціалізації представників та необхідності залучення експертів у різних галузях права; розміру предмета спору та економічної доцільності витрат на правничу допомогу; практики розподілу витрат у подібних справах.

У разі встановлення, що залучення множинних представників було необґрунтованим або призвело до дублювання процесуальних дій, суд може стягнути витрати на правничу допомогу лише частково, у розмірі, який суд визнає розумним та обґрунтованим для належного захисту прав сторони.»

5. Доповнити статтю 126 КАС України частиною такого змісту:

«У разі наявності у сторони кількох представників процесуальні документи вважаються врученими стороні з моменту їх вручення головному представнику або, за його відсутності, будь-якому з представників. Інші представники не можуть посилалися на невручення їм процесуальних документів як на підставу для відкладення розгляду справи або вчинення інших процесуальних дій, якщо документи були належним чином вручені головному представнику.»

На нашу думку, реалізація запропонованих змін сприятиме забезпеченню правової визначеності у питаннях конфлікту інтересів, уніфікації судової практики, запобіганню організаційним проблемам, підвищенню ефективності судового розгляду, створенню передбачуваної практики розподілу витрат та посиленню гарантій належного представництва інтересів учасників адміністративного судочинства.

Література

1. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
2. Бевзенко В.М. Суб'єкти владних повноважень у адміністративному процесі України. Журнал східноєвропейського права. 2014. URL: <http://easternlaw.com.ua>
3. Смокович М.І., Радішевська О.Р., Кравчук В.М., Богашева Н.В. Адміністративне судочинство України: питання теорії і практики: монографія. Київ: Компанія ВАІТЕ, 2025. 626 с.
4. Шевчук В.С. Функціональні засади діяльності адвоката в адміністративному судочинстві: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ужгородський національний університет. Ужгород, 2023.
5. Представництво у суді: підтвердження повноважень адвоката у господарському, цивільному й адміністративному судочинстві: оглядовий матеріал. Верховний Суд. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Gudima_predstavn_u_sudi.pdf
6. Bundesrechtsanwaltsordnung (Federal Lawyers' Act, Germany). URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/brao/>
7. Règlement Intérieur National de la profession d'avocat (France). URL: <https://www.enb.avocat.fr>
8. Kodeks Etyki Radcy Prawnego (Poland). URL: <https://kirp.pl>
9. ВП ВС висловилося щодо змісту детального опису робіт (наданих послуг), виконаних адвокатом у межах надання правової допомоги. Верховний Суд. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1359862/>
10. Zivilprozessordnung (Civil Procedure Code, Germany). URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>
11. Code de procédure civile (Civil Procedure Code, France). URL: <https://www.legifrance.gouv.fr>
12. Kodeks postępowania cywilnego (Civil Procedure Code, Poland). URL: <https://isap.sejm.gov.pl>
13. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
14. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>

Анотація

Берлач А. І. Конфлікт інтересів та множинність представників в адміністративному судочинстві України: проблеми правового регулювання. – Стаття.

У статті досліджуються проблеми правового регулювання конфлікту інтересів та множинності представників в адміністративному судочинстві України. Актуальність зумовлена конституційною реформою правосуддя 2016 року, яка запровадила адвокатську монополію на представництво, однак не забезпечила чіткого регулювання ситуацій конфлікту інтересів. Проведено аналіз норм Кодексу адміністративного судочинства України, практики Верховного Суду та доктринальних підходів до розуміння конфлікту інтересів. Виявлено критичну прогалину – відсутність визначення понять «конфлікт інтересів» та «суперечність інтересів», що створює правову невизначеність. Встановлено, що у Єдиному державному реєстрі судових рішень відсутні постанови Верховного Суду, які б формували усталені правові позиції щодо критеріїв визначення конфлікту інтересів представника. Проаналізовано три доктринальні підходи: вузький, широкий та функціональний. Обґрунтовано, що функціональний підхід є найбільш збалансованим для адміністративного судочинства, що підтверджується зарубіжним досвідом Німеччини, Франції та Польщі. Запропоновано авторське визначення конфлікту інтересів на основі чотирьох критеріїв: формального, функціонального, потенційного та етичного. Розкрито особливості конфлікту інтересів в адміністративному судочинстві. Виявлено нову проблему – відсутність обмежень кількості представників однієї сторони, що призводить до організаційних проблем, процесуальної неузгодженості та ускладнення розподілу судових витрат. Аргументовано необхідність встановлення обмежень множинності представників та введення інституту головного представника. Сформульовано конкретні пропозиції змін до КАС України: законодавче визначення конфлікту інтересів; встановлення максимальної кількості представників; запровадження інституту головного представника; визначення критеріїв оцінки розумності витрат. Реалізація запропонованих змін сприятиме забезпеченню правової визначеності та підвищенню ефективності адміністративного судочинства.

Ключові слова: конфлікт інтересів, множинність представників, адміністративне судочинство, представництво адвокатом, процесуальна етика.

Summary

Berlach A. I. Conflict of interest and plurality of representatives in administrative proceedings of Ukraine: problems of legal regulation. – Article.

The article examines the problems of legal regulation of conflict of interest and plurality of representatives in administrative proceedings of Ukraine. The relevance is determined by the constitutional reform of justice in 2016, which introduced a lawyers' monopoly on representation but failed to provide clear regulation of conflict of interest situations. An analysis of the norms of the Code of Administrative Procedure of Ukraine, the case law of the Supreme Court, and doctrinal approaches to understanding conflict of interest has been conducted. A critical gap has been identified – the absence of definitions of the concepts «conflict of interest» and «contradiction of interests,» which creates legal uncertainty. It has been established that the Unified State Register of Court Decisions contains no rulings of the Supreme Court that would form established legal positions on the criteria for determining a representative's conflict of interest. Three doctrinal approaches have been analyzed: narrow, broad, and functional. It has been substantiated that the functional approach is the most balanced for administrative

proceedings, which is confirmed by the foreign experience of Germany, France, and Poland. An original definition of conflict of interest based on four criteria has been proposed: formal, functional, potential, and ethical. The specific features of conflict of interest in administrative proceedings have been revealed. A new problem has been identified – the absence of limitations on the number of representatives of one party, which leads to organizational problems, procedural inconsistency, and complications in the allocation of court costs. The necessity of establishing limitations on the plurality of representatives and introducing the institution of a lead representative has been argued. Specific proposals for amendments to the Code of Administrative Procedure of Ukraine have been formulated: legislative definition of conflict of interest; establishment of the maximum number of representatives; introduction of the institution of lead representative; determination of criteria for assessing the reasonableness of costs. Implementation of the proposed amendments will contribute to ensuring legal certainty and improving the efficiency of administrative proceedings.

Key words: conflict of interest, plurality of representatives, administrative proceedings, lawyer representation, procedural ethics.

Дата першого надходження рукопису до видання: 26.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 31.10.2025

Дата публікації: 27.11.2025